

miljöpartiet de gröna

ÖSTERGÖTLAND

Regionpolitiskt program

mandatperioden 2026 – 2030

Innehållsförteckning

Förord.....	2
Kraftfullt klimatarbete.....	4
Mål för minskade utsläpp.....	4
Omvärlden och klimatet.....	5
Cirkulär och fossilfri vård.....	6
Återuppbyggd hållbarhetsorganisation	6
Naturrestauration och naturbaserade lösningar	8
En vård nära dig.....	10
Resursstarka vårdcentraler/hälsocentraler.....	11
Samverkan för bättre hälsa.....	12
Direkt återkoppling och fungerande fast vårdkontakt	12
eMPatisk sjukvårdsorganisation	13
God arbetsmiljö för vårdens medarbetare.....	15
Politik för bildning och hälsa.....	17
Kultur, folkbildning och hälsa.....	18
Jämlikhet och jämställdhet i vården	19
Stärkt hälsa genom livets olika skeden.....	20
Smart och hållbart resande	22
Mer kollektivtrafik – Öka marknadsandelar	23
Bilen behövs!	24
Grön (ekonomisk) utveckling.....	25
Miljödriven näringslivsutveckling	26
Grön landsbygdsutveckling	27
Logistik	27

Förord

I det här programmet redovisas Miljöpartiets regionpolitiska ambitioner för Östergötland under mandatperioden 2026-2030. Programmet ska fungera som en vägvisare för våra förtroendevalda i det politiska arbetet.

Vi går nu in i en ny mandatperiod där regionens uppdrag är att möta de förutsättningar som råder. Det innebär att bygga styrka och stabilitet i samhällsviktiga funktioner som hälso- och sjukvård, beredskap och försörjning. För att kunna agera ansvarsfullt över tid behöver vi strukturer som håller, i det vardagliga och i det oväntade. Regionen ska stå redo att möta framtiden med uthållighet, lyhördhet och handlingskraft. Ett långsiktigt arbete för robusthet och motståndskraft är därför nödvändigt. Civil beredskap, lokal läkemedelsförsörjning och tillgång till basala varor, som livsmedel och energi, är avgörande delar i ett samhälle som fungerar även under press.

Händelser i omvärlden som exempelvis pandemin och Rysslands invasion av Ukraina har visat på vikten av samverkan och förberedelse. Även om de akuta effekterna av pandemin nu klingat av, kvarstår behovet av att rusta vården och andra samhällsfunktioner inför framtida kriser. Samverkan mellan region, kommuner och nationella aktörer måste stärkas för att vi ska stå bättre rustade nästa gång vi ställs inför en liknande utmaning.

Hälso- och sjukvården utgör den största delen av regionens verksamhet. Vården ska hålla hög kvalitet, vara solidariskt finansierad och fördelas efter behov. För oss gröna är det avgörande att stärka det som ger och bibehåller hälsa, inte bara att behandla sjukdom. En välfungerande vård förutsätter också ett robust samhälle med sociala skyddsnät, en jämlik och jämställd välfärd samt en genomtänkt fysisk planering av både städer och landsbygd.

Klimatkrisen och förlusten av biologisk mångfald är de största utmaningarna för vår tid och kräver omedelbar handling. Regionen måste fortsätta arbetet med att minska sitt klimatavtryck, fasa ut fossilberoendet och satsa på hållbara transporter, kollektivtrafik, förnybar energi och en motståndskraftig livsmedelsförsörjning.

Detta program fokuserar på de områden där våra förtroendevalda politiker på regional nivå har möjlighet att påverka. Regionens ansvar går dock utöver de direkta verksamhetsområdena. Det är nödvändigt att vi även arbetar aktivt med påverkansarbete på nationell och europeisk nivå för att säkerställa att Östergötlands intressen tas tillvara.

För att bygga en hållbar och trygg framtid krävs delaktighet, engagemang och handlingskraft – från politiken, från samhället och från varje enskild individ.

There is
NO Planet B

A hand is visible at the bottom left, holding the sign. The sign is made of light-colored cardboard. The text 'There is' is written in black paint. 'NO' is written in red paint, with a red horizontal line drawn underneath it. 'Planet B' is written in black paint, with the 'B' being particularly large and stylized. The background is blurred, showing other people at what appears to be a protest or rally.

Kraftfullt klimatarbete

Klimatkrisen är den största utmaningen mänskligheten någonsin har stått inför. Utsläppen av växthusgaser har skenat de senaste decennierna och fortsätter att öka i en takt som driver oss mot en osäker och instabil framtid. Vi befinner oss vid en avgörande brytpunkt där vi antingen agerar nu, eller riskerar allvarliga och långsiktiga konsekvenser för både människor och ekosystem.

Regionen måste kraftigt minska sina utsläpp, både direkta och indirekta. Vårt mål är att halvera de indirekta utsläppen redan till 2035, samtidigt som vi vill utveckla klimatanpassningen för att hantera de växande riskerna med extremväder och andra klimatrelaterade utmaningar.

Mål för minskade utsläpp

Region Östergötland måste minska sina utsläpp och medverka till att dess medborgares utsläpp minskar snabbare. De direkta utsläppen har redan sjunkit kraftigt, men mer behöver göras för att fasa ut de kvarvarande. Samtidigt är de indirekta utsläppen från inköp, transporter och användning av varor och tjänster i verksamheten en ännu större utmaning. Därför vill vi sätta ett tydligt mål: att halvera regionens klimatavtryck till 2035.

Ekologiskt, svenskt och närproducerat stärker biologisk mångfald, minskar beroendet av importerad konstgödsel och kemikalier, och bidrar till en robust livsmedelsberedskap. Vi vill successivt öka andelen såväl ekologiskt som svenskt och närproducerat i regionens verksamheter. Närproducerat ska bidra till att Östergötlands självförsörjningsgrad ökar till 30% år 2035. För 2035 är målet även 65% ekologiskt och 80% svenskt i regionens verksamheter. Alla tre målen är tuffa och kräver målmedvetet arbete.

För att hela länet ska uppnå sina klimatmål har regionfullmäktige, tillsammans med länsstyrelsen, antagit en energi- och klimatstrategi. Vi kommer driva på för effektivare energianvändning, minskade transportutsläpp och en ökad andel förnybar energi exempelvis genom åtgärder som solcellsanläggningar, energilagring och hållbar biobränsleproduktion. Spillvärme och låggradig värme måste utnyttjas bättre, och vi vill stärka samarbetet kring energioptimering och klimatsmart upphandling.

Byggsektorn spelar också en avgörande roll. Hållbara byggmaterial och ett livscykelperspektiv i byggnationer måste prioriteras. Där det är möjligt ska trämaterial premieras och krav ställas på hyggesfritt och lokalt skogsbruk. Även om regionen inte äger alla dessa frågor har vi ett stort ansvar att sprida kunskap, driva på omställningen och vara en förebild.

Slutligen behöver vi strategier för att hantera de utsläpp som är svåra att eliminera på kort sikt. Det kan handla om investeringar i sol- och vindkraft, laddinfrastruktur och andra kompensationsåtgärder som först neutraliserar kvarvarande utsläpp och sedan skapar negativa utsläpp.

Vi vill:

- Minska de direkta utsläppen med 20% till 2035
- Halvera de indirekta utsläppen till 2035
- Öka andelen ekologiska livsmedel i regionens verksamheter till 65 % till 2035
- Införa kompensationsåtgärder för att först neutralisera och sedan skapa negativa utsläpp
- Stärka regionens roll som kunskapsspridare och förebild för fossilfri energianvändning

Omvärlden och klimatet

Klimatförändringarna eskalerar med förödande konsekvenser där bränder, torka, översvämningar och värmeböljor hotar liv och hälsa. Samtidigt står klimatarbetet inför stora utmaningar i ett geopolitiskt läge präglad av konflikter och ekonomiska intressen.

De senaste årens krig och ökade geopolitiska spänningar har skapat humanitära kriser och försämrat säkerhetsläget i vår omvärld. Energi- och försvarsfrågor har därmed ofta prioriterats framför klimatpolitiken, samtidigt som själva konflikterna leder till stora utsläpp och förstörelse. Internationella klimatåtaganden får ojämn uppslutning, och den svenska klimatomställningen har tappat tempo medan extremväder blir allt tydligare. Omställningen behöver gå snabbare för att säkra en hållbar och trygg framtid.

Detta ställer högre krav på samarbete globalt, inom EU och i landet. Sveriges och EU:s försörjningsförmåga behöver stärkas, särskilt inom livsmedel och industri, och det civila försvaret måste prioriteras med ökad beredskap inom cybersäkerhet, sjukvård, energi och försörjningssäkerhet. Digitaliseringen ska vara en del av klimatarbetet och ske inkluderande så att alla kan delta. Långsiktiga investeringar som ökar beredskap, självförsörjning och klimatansvar är nödvändiga, liksom ett starkt EU-samarbete och solidaritet i kris. En snabb och effektiv omställning minskar klimatrisker och bidrar till en tryggare framtid för kommande generationer.

Vi vill:

- Att regionen tar en ledande roll i att minska sårbarheten i Östergötland genom ökad beredskap och självförsörjning.
- Främja en inkluderande digitalisering där alla ges möjlighet att delta och bidra.
- Uppmuntra fortsatt användning av digitala möten för ökad tillgänglighet, effektivitet och minskad klimatpåverkan.
- Stärka det civila försvaret genom robust sjukvård, cybersäkerhet, energisäkerhet och bättre krisberedskap
- Öka regionens inköp av svenskproducerade livsmedel med låg klimatpåverkan för att stärka hållbarhet och försörjningssäkerhet.

Cirkulär och fossilfri vård

Användningen av sjukvårdsmaterial står för mer än hälften av regionens klimatpåverkan, främst på grund av stora mängder engångsprodukter i plast. Plast tillverkas ofta av fossila råvaror och både produktion och avfallshantering leder till utsläpp.

För att minska vårdens klimatavtryck måste vi ställa om till ett mer cirkulärt materialflöde där återanvändning, återbruk och minskad resursförbrukning står i centrum. Fler engångsprodukter behöver ersättas av hållbara flergångsalternativ och fossila material måste fasas ut till förmån för biobaserade eller återvunna råvaror. Samtidigt måste regionens avfallsmängd per vårdtillfälle minska genom bättre planering och effektivare materialanvändning.

Detta är en central framtidsutmaning för regionens klimatarbete, och Miljöpartiet vill se en genomgripande strategisk ansats där cirkularitet är vägledande i upphandling och inköp av sjukvårdsmaterial. Regionen ska ha en god kunskap om PFAS och andra miljörelaterade exponeringar.

Vi vill:

- Minimera användningen av engångsprodukter i vården
- Fasa ut fossila materialflöden och ersätta dem med biobaserade eller återvunna alternativ
- Minska avfallsmängder genom ökad återanvändning och återbruk
- Ställa tydliga krav på cirkularitet och klimathänsyn vid inköp och upphandling

Återuppbyggd hållbarhetsorganisation

Regionens hållbarhetsarbete har rasat samman under den senaste mandatperioden. Kompetens har försvunnit, och ambitionerna har kraftigt sänkts inom allt från klimat- och miljöfrågor till jämställdhet. Kraven på ekologisk mat har tagits bort och kollektivtrafikens klimatmål skjutits på framtiden. Inga nya initiativ har tagits på miljö- och klimatområdet, och Tidöpartierna har tydligt signalerat att hållbarhetsfrågorna inte längre är en prioritet.

Vi vill vända denna utveckling och återuppbygga en stark hållbarhetsorganisation. När vi styrde drev vi på för höga ambitioner och konkreta resultat – vi skrev under den europeiska jämställdhetsdeklarationen (CEMR), deltog i nationella jämställdhetsprogram, implementerade Agenda 2030, lanserade en klimatfärdplan, och tog fram ett hållbarhetsprogram och en energi- och klimatstrategi tillsammans med Länsstyrelsen. Vi skärpte, som första region i Sverige, även placeringspolicyn utifrån hållbarhetsprinciper. Med ett förnyat förtroende kommer vi att återupprätta ett ambitiöst och kraftfullt hållbarhetsarbete där miljö, klimat och social hållbarhet återigen står högt på agendan.

Vi vill:

- Säkerställa att hållbarhetskompetens byggs upp igen i regionen.
- Gjuta nytt liv i hållbarhetsprogram och klimatfärdplan med nya tydliga mål och ambitioner.
- Etablera ett regionalt ledarskap i hållbarhetsfrågor genom att ta initiativ till nya samarbeten.
- Säkerställa att regionens miljöarbete drivs med beaktande av de nio planetära gränserna.

Naturrestauration och naturbaserade lösningar

En frisk natur är grunden för ett hållbart samhälle. Genom att återställa ekosystem, vårda mark och vatten och använda naturens egna processer kan vi skapa motståndskraft mot klimatförändringar och samtidigt stärka folkhälsa, biologisk mångfald och livskvalitet. Regionerna har en viktig strategisk roll i att leda detta arbete, där naturen blir en del av lösningen – inte ett offer för problemen.

Naturrestauration handlar om att återge landskapet sin livskraft. Genom att restaurera våtmarker, vattendrag, ängar och skogar kan vi minska klimatutsläpp, öka den biologiska mångfalden och förbättra vattenkvaliteten. Detta kräver samverkan mellan regioner, kommuner, markägare, föreningar och näringsliv, där regionala program och miljöfonder blir motorer i arbetet.

Naturbaserade lösningar är smart samhällsplanering med naturen som verktyg. Det kan handla om gröna tak och regnbäddar som hanterar skyfall, trädplanteringar som ger svalka under värmeböljor eller våtmarker som dämpar översvämningar. Genom att integrera naturen i den regionala planeringen kan vi skapa attraktiva, klimatsmarta och hälsosamma livsmiljöer för alla.

Vi vill:

- Att regionerna tar sitt ansvar i att samordna och finansiera naturrestaurationsprojekt.
- Integrera naturbaserade lösningar i regional planering, klimatstrategier och folkhälsoprogram.
- Säkerställa långsiktig finansiering genom regionala miljöfonder och EU-stöd.
- Skapa partnerskap mellan region, kommuner, forskningsaktörer och civilsamhälle för grön infrastruktur.
- Bidra till att alla invånare har nära till natur, rekreation och grönområden.
- Utveckla och utöka regionens arbete kring miljörelaterade exponeringar.

En vård nära dig

Hälso- och sjukvården idag har ett allt för stort fokus på sjukhusen och för lite resurser går till den nära vården. När befolkningen blir allt äldre och fler behöver hjälp ofta, från exempelvis vårdcentralerna, måste vi organisera vården på ett annat sätt. Tillgänglighet, kontinuitet och kvalitet måste på ett påtagligt sätt förbättras. För att vi ska kunna möta morgondagens krav på en god vård nära dig behöver vårdcentralernas mandat och samordningsansvar i sjukvårdssystemet stärkas.

Resursstarka vårdcentraler/hälsocentraler

Vårdcentralerna är navet i hälso- och sjukvården och behöver få ett starkare mandat att samordna vården närmare patienterna. För att möta framtidens krav måste vårdcentralerna ges mer resurser och befogenheter, så att de kan ta ett tydligare ansvar för patientens hela vårdkedja. Det handlar om att skapa en vård där tillgänglighet, kontinuitet och kvalitet sätts i första rummet och där vårdcentralen ofta blir det naturliga första steget in i vården, oavsett om behovet är medicinskt, psykologiskt eller förebyggande.

Vårdcentralerna måste kunna använda alla sina relevanta yrkeskompetenser, vilket kan innebära fler mottagningar hos specialistsjuksköterskor eller bättre direktåtkomst till fysioterapeut och psykolog. Framtidens primärvård bör även ha ett större ansvar dygnet runt och inkludera fler specialiteter, exempelvis för äldre och personer med psykisk ohälsa. Vi ser positivt på utvecklingen av äldreomsorgsmottagningar och vill att de ska bli en naturlig del av vårdcentralernas verksamhet, där äldre med komplexa vårdbehov får samordnad och individanpassad vård.

Den resursstarka vårdcentralen är basen i sjukvårdssystemet och ska hantera både komplexa vårdbehov och första linjens psykiatri. Dess roll måste också stärkas i samverkan med kommunerna, särskilt i arbetet med att förebygga ohälsa och främja hälsa i lokalsamhället. Familjecentraler, där barnhälsovård, socialtjänst och andra viktiga stödinsatser samverkar, bör finnas i varje kommun för att stödja föräldrar i föräldrarollen och ge barn en trygg start i livet. Vårdcentrum är en annan form för samverkan som bör utvecklas för att samla olika vård- och omsorgsfunktioner nära invånarna.

Civilsamhället spelar också en viktig roll i att skapa en mer tillgänglig och sammanhållen vård. Genom att stärka samarbetet med ideella organisationer och föreningar kan vården bli mer inkluderande och bättre anpassad efter lokala behov.

Vi anser att vårdcentralerna bör byta namn till hälsocentraler och få ett bredare hälsouppdrag. I socioekonomiskt utsatta områden vill vi se ett större ansvarstagande, exempelvis genom förstärkta föräldrautbildningar i samverkan med socialtjänsten. Vi vill verka för gemensamma journalsystem mellan kommunernas äldreomsorg och regionen.

Vi vill:

- Förstärka kapaciteten att möta växande psykisk ohälsa, exempelvis genom att anställa fler psykologer.
- Förstärka samordningen och kompetensöverföringen mellan den specialiserade psykiatrin och vårdcentralerna.
- Förstärka mottagandet för äldre personer med många olika sjukdomar.
- Förstärka föräldrautbildning via BVC i socioekonomiskt utsatta områden.
- Tydliggöra Vårdcentralens ansvar, att i samverkan med kommunen, främja hälsa och förebygga ohälsa i närområdet.

Samverkan för bättre hälsa

En av de största utmaningarna vi står inför är behovet av ökad samverkan mellan region, kommun och civilsamhälle för att förbättra folkhälsan. Kommunerna ansvarar för skola, elevhälsa, socialtjänst och den fysiska miljön där människor lever sina liv, vilket gör att tidiga, förebyggande insatser i samverkan med kommuner kan nå familjer i vardagen och ge störst effekt. Med gemensamma mål, lägesbilder och uppföljning kan vi undvika stuprör, upptäcka behov tidigare och använda resurser mer träffsäkert, samtidigt som omotiverade skillnader mellan kommuner minskar.

Vi vill utveckla fler familjecentraler som samlar föräldrastöd, barnhälsovård, mödrahälsovård, öppen förskola och förebyggande socialtjänst i en gemensam verksamhet. Likaså behöver samverkan mellan vården och skolan förstärkas för att främja barns och ungas psykiska hälsa. Tillsammans kan region och kommun skapa sammanhängande kedjor från prevention till vård och rehabilitering.

Vi vill:

- Att fler familjecentraler inrättas och då också inkluderar mödrahälsovården.
- Förstärka samverkan mellan regionens vårdinstanser och skolan.
- Öka tillgängligheten till primärvård för barn och familjer.

Direkt återkoppling och fungerande fast vårdkontakt

Alla patienter ska kunna komma i kontakt med vården och få besked samma dag, antingen ett avslutande svar eller en tydlig plan för nästa steg. Patienten ska alltid ha insyn i sin vårdplan och känna sig trygg i att de hamnat rätt eller fått hjälp att komma rätt i vården.

För personer med omfattande eller återkommande vårdbehov är en fast vårdkontakt avgörande. Det är en person inom vården som samordnar patientens vård och fungerar som en tydlig kontaktpunkt, vilket skapar kontinuitet och trygghet. En fast vårdkontakt kan vara en läkare, sjuksköterska, psykolog eller annan vårdpersonal som ska underlätta för patienten att få rätt vård i rätt tid. I dag fungerar inte rätten till fast vårdkontakt i praktiken, delvis på grund av resursbrist eller bristande kännedom. Vi vill säkerställa att funktionen stärks, tydliggörs och blir tillgänglig för alla patienter som behöver den.

Tillgänglighet handlar om mer än väntetider till ett fysiskt besök. 1177 och den digitala vården måste förbättras så att patienter snabbare slussas till rätt vårdinsats. Privata vårdgivare kan bidra till en ökad tillgänglighet och valfrihet, men ska aldrig innebära att patienter med privat försäkring går före de med större medicinska behov. Vi motsätter oss dock privatisering av högt specialiserad vård.

Vi vill:

- Säkerställa att patienter får en direkt respons vid kontakt med vården.
- Stärka rätten till fast vårdkontakt och se till att fler patienter får den samordning och trygghet de behöver.
- Förbättra första linjens digitala vård via 1177, så att patienter snabbare slussas till rätt vårdinstans.
- Utveckla digitala system för att möjliggöra en snabbare återkoppling till patienten.

eMPatisk sjukvårdsorganisation

Vården ska vara organiserad för att möta patienten med omtanke och respekt från första kontakten till behandling, uppföljning och rehabilitering. En empatisk sjukvård innebär att det är lätt att hitta rätt, att stöd och vägledning ges genom vårdens olika nivåer och att övergångarna mellan vårdinstanser sker sömlöst. Samordning, kontinuitet och tydlig information ska vara självklarheter.

Dagens sjukvårdssystem är ofta fragmenterat och uppdelat i olika specialiteter där patienten själv får navigera genom vården. Vi vill förändra detta genom att sätta individen i centrum. Det handlar om att vården ska vara personcentrerad, där både medicinska, psykologiska och sociala faktorer vägs in. För att möjliggöra detta behövs bättre koordination mellan olika enheter, specialiteter och professioner, oavsett vårdnivå, där patienten har en tydlig kontaktperson och slipper upprepa sin historia vid varje nytt möte.

För att möta framtidens behov ska vården vara digifysisk, vilket innebär en sömlös kombination av digitala och fysiska insatser. Det kan handla om att patienter med kroniska sjukdomar kan få kontinuerlig uppföljning via digitala lösningar, att vårdteam arbetar mobilt och utför fler hembesök, eller att nya vårdformer utvecklas där specialistsjukvård erbjuds på vårdcentrum istället för sjukhus. Digitala system ska möjliggöra snabb återkoppling och tydlig information till patienten. Vårdens digitala tjänster ska vara så bra att de står sig väl i konkurrens med privata alternativ. Samtidigt måste den digitala utvecklingen vara inkluderande och utformas så att ingen lämnas efter – inte äldre, personer med funktionsnedsättning eller de som saknar digitalt ID.

Andelen äldre ökar, och sjukvården måste anpassa sig för att möta deras behov bättre. Vi ser positivt på utvecklingen av äldreomsorg och vill att dessa stärks som en naturlig del av vårdcentralernas verksamhet. Den geriatriska kompetensen behöver också höjas genom hela vårdkedjan, så att äldre patienter får rätt vård i rätt tid utan onödiga sjukhusvistelser.

En eMPatisk sjukvårdsorganisation handlar inte bara om strukturer och teknik. Det handlar också om bemötande, kommunikation och kultur. Vi vill att vårdpersonal får mer stöd i att arbeta personcentrerat och att patientens röst blir en naturlig del av vårdens utformning. Ingen patient ska känna sig som ett nummer i systemet.

Vi vill:

- Att vården är personcentrerad och lätt att navigera, med sömlös samordning mellan olika vårdnivåer.
- Att digitala och fysiska insatser i vården bättre samverkar för stärkt tillgänglighet, uppföljning och med en ökad användning av egenmonitorering.
- Att fler vårdinsatser kan ske i hemmet och genom mobila team, för att minska onödiga sjukhusbesök.
- Att den geriatriska kompetensen stärks i hela vårdkedjan.
- Att vården på systemnivå präglas av empati, där patientens behov och upplevelse är i fokus.

Lasarettet

i Motala

+ Akutmottagning →

Jourcentral →

↑ **Entré** **A**

God arbetsmiljö för vårdens medarbetare

En högkvalitativ vård bygger på att vårdens medarbetare har en god arbetsmiljö, rimliga arbetsvillkor och möjlighet till återhämtning. De senaste årens omställningar och besparingar har varit påfrestande, och det är avgörande att nu fokusera på att återuppbygga förtroendet för regionen som arbetsgivare. Vården måste vara en arbetsplats där personalen känner sig uppskattad, har hållbara arbetstider och får rätt förutsättningar att utföra sitt arbete. Detta gäller förstås även andra regionala verksamheter, exempelvis våra skolor.

Dygnetruntpersonalen – som arbetar kvällar, nätter och helger – bär en stor del av vårdens tyngsta ansvar. För att säkerställa en hållbar arbetssituation för dessa medarbetare måste deras villkor förbättras genom bättre schemaläggning, stärkt återhämtning och tydligare satsningar på arbetsmiljön.

Arbetstidsförkortning är en viktig del i att skapa en hållbar arbetsmiljö. Vi vill att regionen håller i och utvecklar de försök med arbetstidsförkortning som har genomförts. Genom att minska belastningen och ge mer tid för återhämtning kan vi både förbättra arbetsmiljön, öka möjligheten att rekrytera och behålla kompetent personal.

För att stärka vårdens attraktivitet krävs också en tydlig lönepolitik där lönerna är konkurrenskraftiga, jämställda och stärker kompetensförsörjningen.

Specialistutbildade sjuksköterskor och undersköterskor spelar en avgörande roll i vården. Vi vill ge fler möjlighet att specialistutbilda sig genom bättre stöd för vidareutbildning.

För att säkerställa en god och säker vård krävs tillgång till en bred bas av personal inom alla kategorier. Det innebär att vi med all kraft måste påverka den negativa utvecklingen, där välintegrerade utlandsfödda av olika skäl tvingas ut ur landet. Sveriges och Östergötlands hälso- och sjukvård klarar inte en sådan förlust av personal.

Vi vill:

- Skapa ett robust system för medarbetarnas återhämtning.
- Förbättra villkoren för dygnetruntpersonalen.
- Hålla i och utveckla försöken med arbetstidsförkortning.
- Ge vårdens medarbetare jämställda och konkurrenskraftiga löner.
- Ge mer stöd till sjuksköterskor och undersköterskor som vill utbilda sig till specialist.

Politik för bildning och hälsa

Arbetet för en bättre folkhälsa måste genomsyra alla politikerområden. Den bästa investeringen regionen kan göra, såväl ekonomiskt som humanitärt, är en systematisk satsning på folkhälsan. Folkhälsan är i dag ojämnt fördelad i befolkningen, där ekonomiskt och socialt utsatta grupper har högre sjuktal och kortare livslängd. Dessa skillnader kan utjämnas genom ett aktivt och riktat politiskt arbete som involverar hela samhället.

Grön politik för jämlik hälsa handlar om att forma samhället så att hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete prioriteras. Det är inte enbart sjukvårdens ansvar, utan kräver samverkan mellan regionen, kommuner och civilsamhället.

Kultur, folkbildning och hälsa

Kultur har en bevisad positiv effekt på hälsan, både fysiskt, psykiskt och socialt. Tillgänglighet till kulturaktiviteter kan bidra till minskad ensamhet, bättre psykiskt välbefinnande och stärkt gemenskap. Samtidigt har kulturen ett egenvärde: den vidgar erfarenheter, utvecklar språk och fantasi och stärker yttrandefrihet, bildning och demokrati. Ett demokratiskt och civiliserat samhälle vilar på ett rikt, fritt och tillgängligt kulturliv, där kulturens viktigaste roll är att vara konst – fri och skapad för sin egen skull eftersom det är då den blomstrar, tilltalar och utmanar. Med en stor bredd av kulturella uttrycksformer ges möjligheter till självreflektion och förståelse för den andre, och allt annat vi kallar bildning. Den ska vara tillgänglig i hela länet, i både stad och landsbygd, för barn, unga och vuxna. Det kan ske genom riktade insatser, samordning av scener/arrangörer och uppsökande kultur.

Regionens roll för kulturen är att möjliggöra genom samordning, medfinansiering och långsiktiga stöd till både fria och institutionella aktörer. Armlängds avstånd ska gälla. Samtidigt ska resultaten följas upp med fokus på kvalitet, delaktighet och jämlik tillgång. I detta ingår en stärkt kommunikation mellan region och kommun samt ett fortsatt arbete inom Kultursamverkansmodellen. I många mindre kommuner bär civilsamhället en stor del av kulturlivet; i nära samverkan med kommuner, folkbildning och civilsamhälle kan insatserna nå fler och ge varaktiga effekter.

Satsningar på kultur riktade till grupper som har svårt att ta del av det ordinarie kulturutbudet, såsom bibliotek, kulturskolor, scener, museer och föreningsliv, är viktiga. Det kan handla om exempelvis äldre i särskilda boenden eller personer i socioekonomiskt utsatta områden. Folkbildningen spelar här en central roll genom att tillgängliggöra kunskap och kultur i hela samhället, där studieförbund och folkhögskolor erbjuder en möjlighet till livslångt lärande och personlig utveckling. Studiecirklar ger människor i alla åldrar möjlighet att fördjupa sig i konst, musik, lokalhistoria och andra bildningsområden, vilket bidrar till ökad social sammanhållning och demokrati. Folkhögskolornas sätt att arbeta med integration och delaktighet är viktiga byggstenar när vi bygger demokratin starkare; många hittar sin plats i samhället, sitt andraspråk eller ett meningsfullt och hållbart liv

tillsammans med andra genom folkhögskolans verksamheter. När staten minskar sitt stöd måste regionerna mildra konsekvenserna.

Vi vill se fler kulturinitiativ inom vården för patienter, anhöriga och vårdpersonal, liknande Kulturprogrammet i Region Uppsala. Kulturens bredd och frihet gör också att den ofta är mer resurseffektiv och 'grönare' än mycket annat, vilket stärker dess roll i ett hållbart samhälle.

Vi vill:

- Säkerställa jämlik tillgång till kultur i hela länet.
- Satsa på kultur som en hälsofrämjande insats inom sjukvård och omsorg.
- Stödja fler kulturinitiativ för patienter och vårdpersonal.
- Utveckla kulturinsatser för äldre och utsatta grupper.
- Värna folkbildningen och dess förutsättningar i länet.
- Bredda kunskapen om hur folkhögskolorna arbetar med integration och demokrati.
- Fortsätta arbeta enligt kultursamverkansmodellen med stärkt insats på kommunikation mellan landsortskommuner och städer.

Jämlikhet och jämställdhet i vården

Alla människor har rätt till makt över sitt liv och sin hälsa, oavsett bakgrund eller bostadsort. Växande klyftor och segregation skapar misstro och utanförskap. För att bryta detta måste samverkan mellan region, kommuner och civilsamhälle förstärkas.

Vården är inte jämlik eller jämställd. Det finns omotiverade skillnader i behovsuppfyllelse, diagnostik, behandling och bemötande – mellan kvinnor och män, men också mellan grupper med olika socioekonomiska villkor och mellan inrikes och utrikes födda. Könsnormer och brister i kunskap påverkar allt från hjärt-kärlvård till smärtbehandling och rehabilitering. Ett jämställdhetsperspektiv ska finnas med från patientmötet till resursfördelning i organisationen.

HBTQI-personer möter stora hinder. Transpersoner rapporterar sämre erfarenheter av vården och lägre tillit till systemet; det gäller även många homosexuella och bisexuella patienter. Vården behöver vara anpassad till egendefinierad könsidentitet, ha inkluderande rutiner och dokumentation, samt erbjuda tryggt bemötande oavsett sexuell läggning eller könsuttryck. Kompetenshöjning i hbtqi-frågor, bättre samverkan med civilsamhällets aktörer och uppföljning som synliggör ojämlikhet är nödvändigt.

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är helt oacceptabelt och måste motverkas med alla tillgängliga medel. Samhället måste samtidigt säkerställa att vården och det sociala stödet för utsatta kvinnor stärks, med särskilt fokus på att förbättra den rättsmedicinska kompetensen i vården samt öka tillgången till skyddade boenden och stödinsatser.

Hälso- och sjukvården har en central roll i att identifiera, bemöta och stödja våldsutsatta och att arbeta förebyggande genom utbildning och kompetenshöjning hos vårdpersonal. Ett samlat mottagande för våldsutsatta, där vård, socialtjänst, polis

och rättsväsende samarbetar, är avgörande. Sjukvården behöver bli bättre på att identifiera och agera på tecken på våld samt erbjuda uppföljande stöd för både fysiska och psykiska konsekvenser. Särskilda satsningar ska säkra likvärdig vård för alla patienter. Detta gäller oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder samt socioekonomisk situation och bostadsort.

Vi vill:

- Att regionen tar ett större socialt ansvar i upphandlingar och som arbetsgivare.
- Etablera ett samlat mottagande för våldsutsatta i nära relationer.
- Att resurser fördelas utifrån ett jämställdhetsperspektiv.
- Införa HBTQI-kompetens som krav i hela vårdkedjan.
- Prioritera hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser, bland annat genom riktade hälsosamtal för alla 40-, 50- och 60-åringar samt vuxna med ökad hälsorisk.
- Inrätta livsstilsmottagningar i varje länsdel.

Stärkt hälsa genom livets olika skeden

För att bygga ett samhälle med god folkhälsa måste vården finnas närvarande och tillgänglig genom hela livet. Hälsofrämjande insatser måste vara en del av varje vårdmöte och stödjas av effektiva rehabiliterings- och lindrande vårdinsatser. Regionen har ett ansvar för att säkerställa att människor får rätt vård i rätt tid, oavsett var de befinner sig i livet.

Rehabilitering och habilitering är avgörande för att människor ska kunna återvinna och behålla sin funktionsförmåga. Här behövs ett tydligare samarbete mellan vården, kommunen och civilsamhället. Insatser för att stärka människors egen förmåga att hantera sin hälsa och återhämtning är centrala. Familjecentraler, där vården samverkar med socialtjänst och skola, spelar en viktig roll för att skapa en trygg och hälsofrämjande miljö för barn och unga.

Grön rehabilitering, med inslag av natur och djur, har visat sig ha goda effekter för återhämtning och bör på sikt utvecklas vidare. Fokus den närmaste tiden måste dock, mot bakgrund av nedskärningarna, vara att återuppbygga den nära rehabiliteringen. Stöd till anhöriga är också en viktig del av vårdkedjan, särskilt vid långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning.

Palliativ vård i livets slutskede måste ges med värdighet och respekt. Det handlar både om att komplettera befintlig palliativ vård med en hospiceverksamhet i Östergötland och om att säkerställa att vården är empatisk och tillgänglig för patienter och deras närstående. Stöd till anhöriga i denna svåra situation behöver utvecklas och integreras i vårdens arbete.

Vi vill:

- Stärka rehabiliterings- och habiliteringsinsatser och förbättra samverkan mellan region, kommun och civilsamhälle.

- Utveckla fler familjecentraler och stärka samverkan mellan vårdinstanser och skola.
- Öka tillgången till grön rehabilitering och utveckla stödinsatser för anhöriga.
- Etablera en hospiceverksamhet som komplement till befintlig palliativ vård och stärka vårdens empatiska bemötande.

Smart och hållbart resande

Möjligheten att resa smidigt och hållbart är en förutsättning för ett dynamiskt arbetsliv, ett rikt socialt liv och en välfungerande ekonomi. För många är kollektivtrafiken avgörande för att vardagen ska fungera, samtidigt som den spelar en central roll i klimatomställningen. För att fler ska välja hållbara resor måste alternativen vara attraktiva, tillgängliga och pålitliga.

Vi vill att människor ska kunna resa för att arbeta, träffa vänner och uppleva nya miljöer – utan att bidra till klimatförändringar. Det innebär att tågen ska gå snabbt, ofta och i tid, så att de kan konkurrera med både bil- och flygresor. För att detta ska bli verklighet krävs en modern och kapacitetsstark järnväg med både nybyggnation och upprustning av befintliga spår, samt fler direkta förbindelser till Europa. Ett första viktigt steg är att färdigställa Ostlänken så snabbt som möjligt och att stärka den regionala tågtrafiken för ökad tillgänglighet i hela landet.

Mer kollektivtrafik – Öka marknadsandelar

Ett effektivt och attraktivt kollektivtrafiksysteem kräver hög framkomlighet, täta turer och konkurrenskraftiga restider. För att uppnå detta behöver samarbetet mellan region och kommuner stärkas, särskilt när det gäller framkomlighetsåtgärder som bussprioritering i trafiken och utveckling av pendlarparkeringar och bytespunkter. Digitalisering och öppen trafikdata skapar möjligheter att utveckla smarta, integrerade mobilitetstjänster där kollektivtrafiken blir navet i ett system som också inkluderar cykel, gång och delade mobilitetslösningar.

Kollektivtrafiken måste vara ett attraktivt alternativ till bilen både prismässigt och tidsmässigt för att ta marknadsandelar från bilen och minska klimatpåverkan, buller och trängsel i våra städer. För att möjliggöra detta bör regionens mål om att uppnå 50 % kostnadstäckning från biljettintäkter tas bort under överskådlig tid. Vi ska aktivt verka för sänkta biljettpriser i kollektivtrafiken. En väl fungerande kollektivtrafik är också en fråga om jämställdhet, då fler kvinnor än män saknar tillgång till egen bil.

Samarbetet mellan Östergötland och Mälardalen inom tågtrafiken är en viktig del av det regionala resandet. Östgotapendeln bör fortsätta att utvecklas i symbios med detta system och ta ett större ansvar om det leder till ökad resenärsnytta och bättre kostnadseffektivitet. Även tågtrafiken på Tjust- och Stångådalsbanorna har en viktig funktion för resande och behöver satsas på. Banorna behöver sitta ihop med övriga järnvägsnätet och inte ha slutstation utanför centrala Linköping. Banorna fyller en viktig funktion i att knyta ihop region Kalmar och södra delen av region Östergötland med resten av järnvägsnätet.

Östergötland samverkar även med Mälardalen kring infrastrukturprioriteringar i den nationella transportplanen. Vi vill att dessa investeringar tydligt gynnar järnväg, sjöfart och fossilfri vägtrafik. Utvecklingen av städer där det är enklare att gå, cykla och åka kollektivt måste vara i fokus. Cykelinfrastrukturen behöver byggas ut, och

regionens cykelnät bör kopplas ihop till ett nationellt stomnät av cykelvägar. Fler elcyklar och bättre cykelbanor gör det enklare att välja cykeln framför bilen.

I framtiden vill vi se en utveckling där färre äger egna fordon och istället använder välutvecklade mobilitetstjänster där olika färdssätt kombineras – så kallad *Mobility as a Service*. Detta skulle effektivisera resursutnyttjandet och göra transporterna mer hållbara. Kollektivtrafiken ska vara en integrerad del av detta system tillsammans med elbils- och elcykelpooler.

Det krävs en förstärkt och prestigelös dialog mellan regionen och kommunerna när det gäller att hitta trafiklösningar som möter behoven av kollektivt resande i de områden där resandeunderlaget är för litet för reguljär busstrafik.

Vi vill:

- Att kollektivtrafiken ges förutsättningar att långsiktigt uppnå målen i trafikförsörjningsprogrammet.
- Att regionen aktivt arbetar med smarta, integrerade mobilitetstjänster.
- Att regionen stärker samverkan med kommunerna för att utveckla behovsanpassade resandetjänster, särskilt i landsbygdsområden.
- Att cykelinfrastruktur prioriteras vid fördelning av resurser.
- Att en snabb byggnation av Ostlänken fortsätter att vara en hög prioritet.
- Att regionen verkar för att Stångådals- och Tjustbanan moderniseras för att möta framtidens behov av person- och godstransporter.
- Att regionen tar sin del av kostnaden för driften av tågtrafiken på banorna.

Bilen behövs!

Vi måste vara tydliga med att bilen behövs i samhället. Många människor är beroende av bilen, inte minst på landsbygden. Bilar måste dock drivas hållbart och fossilfritt. Den omställningen är oundviklig för att nå de satta klimatmålen. Beroendet av bil ska inte behöva innebära beroende av bensin och diesel. Bilen ska kunna laddas med el eller tankas med förnybart drivmedel som är producerat på ett hållbart och schysst sätt.

Vi vill:

- Att länets laddinfrastruktur byggs ut.
- Att övriga förnyelsebara bränslen stimuleras och att infrastruktur för att tanka dessa byggs ut.
- Genom bilpooler bidra till att fler östgötar får tillgång till miljövänliga bilar utan att själva vara ägare.

Grön (ekonomisk) utveckling

Grön tillväxt innebär framför allt en stimulans i investeringar, konsumtion och företagande som bidrar till att ställa om samhället i en hållbar och klimatsmart riktning. Att öka självförsörjning, uthållighet och motståndskraft kan också vara en del av en sådan tillväxtstrategi.

Kulturkonsumtion är en kraft som vi vill se växa till och skapa livskvalitet, kreativitet och värdeskapande mänskliga möten. Regionen har ett centralt ansvar för att utveckla livsvillkoren och attraktionskraften i Östergötland och det är vår uppgift att se till så att den också blir så grön som möjligt.

En grön utveckling av Östergötland innebär att den cirkulära ekonomin och de cirkulära flödena byggs ut, blir robusta och fria från gifter. Smart logistik, ökad mobilitet och kretsloppstänkande är naturliga delar. En utfasning av produkter som bidrar till spridningen av cancerogena, mutagena eller reproduktionsstörande kemiska ämnen är en viktig förutsättning. Två viktiga motorer för tillväxt i länet är universitetet och universitetssjukhuset och båda kan effektivt bidra till en mer hållbar utveckling; socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Landsbygden spelar en avgörande roll i den gröna omställningen och för ekonomisk utveckling.

Miljödriven näringslivsutveckling

För att möta miljö-, klimat- och energiutmaningar måste näringslivet ställa om och dess potential till omställning tas tillvara. Ett starkt näringsliv är avgörande för länets välfärd och skapar skatteintäkter som stärker välfärdstjänsterna samt fler arbetstillfällen som bidrar till social hållbarhet.

Regionen ska vara en pådrivande kraft för företagande, marknadsföring av länet och för investeringar och etableringar i Östergötland. Detta sker genom samverkan, samordning och skapande av innovativa miljöer där aktörer kan mötas och idéer förverkligas. Fokus ska vara hållbara samhällen där miljönytta och cirkulära flöden blir en affärsidé.

Östergötlands stora grödoproduktion och biogasproduktion skapar goda förutsättningar för vattenbruk. För att säkerställa framtida konsumtion av marint protein krävs hållbara metoder som inte skadar marina ekosystem. Skogen och skogsbruket spelar en central roll i övergången till en biobaserad ekonomi, där råvaror och biprodukter kan ersätta miljöskadliga ämnen. Regionen ska stödja samverkan mellan forskning och företag för att utveckla biobaserade material, produkter och energi.

Omställningen är dock inte konfliktfri och det finns motsättningar mellan olika intressen. Utvecklingen måste ske både skyndsamt och varsamt för att skydda ekosystem och biologisk mångfald. Våra hav, sjöar och vattensystem är en kritisk resurs, där god ekologisk status både behöver återskapas och värnas.

Genom ny utbildning utvecklas nya företag, nya arbetssätt och samhället. Regionen behöver tillsammans med Länsstyrelsen vara sammanhållande och drivande i

yrkesutbildningar anpassade för framtidens företag och offentlig verksamhet på universitet, yrkeshögskola, gymnasium och vuxenutbildningsnivå. Det handlar om utbildningar inom exempelvis elektrifiering, energi, gröna näringar, digitalisering, kollektivtrafik, miljö, vatten/avlopp, reparationer och återbruk. Regionen bör verka för ett samarbetsorgan för detta, i likhet med det som redan finns i Västra Götaland.

Vi vill:

- Öka andelen hållbart producerad blå fångstgröda, såsom musslor och alger som kan odlas i vatten och samtidigt bidra till renare hav och sjöar.
- Göra riktade satsningar mot Cleantech och Almi för att utveckla ett samarbete för en omställning av östgötskt näringsliv och därmed bli en katalysator för grön tillväxt.
- Aktivt använda Energikontoret för omställningen mot ett resurseffektivt näringsliv.
- Låta Almi få en ännu större roll i den gröna omställningen.
- Att regionen verkar för ett samarbetsorgan likt det i Västra Götaland.
- Verka för att donut-modellen blir det ekonomiska ramverk som regionen jobbar med i sin verksamhet för att nå en grön ekonomisk utveckling.

Grön landsbygdsutveckling

Moderna och utvecklade landsbygder är en förutsättning för att vi ska kunna möta framtidens utmaningar. Det handlar om produktion av livsmedel, vatten, biologisk mångfald, energi, turism, kulturlandskap, teknikutveckling och gröna näringar. Vi vill säkerställa goda förutsättningar för människor att bosätta sig, arbeta, leva och driva företag i våra lands- och glesbygder.

Det måste vara attraktivt att bo på landsbygden och oavsett var man bor ska det finnas ett rimligt utbud av kultur- och fritidsaktiviteter. Landsbygden ska vara levande. Noder ska erbjuda olika typer av samhällsservice och kultur och kan i vissa fall bygga på mobila insatser. Fibernätet är en del av en grundläggande infrastruktur och en förutsättning för att alla våra medborgare ska kunna hålla sig välinformerade.

Landsbygdens småföretagare är en viktig tillväxtmotor och grundläggande för en grön omställning i Östergötland. Det ska vara lätt för lantbrukare att ställa om till ett hållbart jordbruk som både är ekologiskt och fossilfritt och kan möta de utmaningar klimatförändringarna innebär: ett stabilt, tåligt och robust jordbruk som samtidigt stärker regionens självförsörjningsgrad.

Vi vill:

- Säkerställa tillgången till bredband i hela länet.
- Genom upphandlingar stödja småskalig ekologisk produktion.
- Realisera den potential Östergötland har att producera biogas från gödsel.
- Skapa noder för samhällsservice och kultur på landsbygden.

Logistik

Logistik är ett styrkeområde för Östergötland. Länet är geografiskt väl beläget, där stora farleder, viktiga vägnät och järnvägens stambana löper. Förbindelserna inom och utom länet är därför utomordentliga och man når stora delar av Skandinaviens befolkning inom ett dygn. Stockholm är två timmar bort och Öresundsregionen fyra, för att ta två exempel.

Hamnen i Norrköping är toppmodern, växer snabbt och kommer få allt fler anslutningar i framtiden. Det finns dessutom en gedigen kunskap och forskning inom logistik på universitet i Linköping och på campus Norrköping. Det finns också en rad program inom yrkeshögskolan på området i länet. Även regionens egna verksamheter har en möjlighet och ett ansvar att främja utvecklingen av logistiska flöden och samordnade transporter genom upphandlingar och ägardirektiv.

Vi vill:

- Arbeta för samordnad varudistribution.
- Säkerställa att regionens interna transporter sker så effektivt och hållbart som möjligt.
- Arbeta för att gemensamma logistiksysteminförs i länet.